

jernväg, på 10 år 50 mil. Och när det engång vore så långt kommet, blefve det säkert icke svårt, att intressera utländska kapitaler för jernvägsnätets utbredande, utan farhåga att en intressenterna beviljad räntegaranti komme att verkligen utbetalas, åtminstone icke någon längre tid.

Sådana företag, som kanaler och jernvägar, stå utom de vanliga statsutgifterna. Vill man hafva dylika kommunikationsanstalter, måste de betalas. Statslån hjälpa icke från betalningen; de fördela den blott på längre tid, men fördubbla den tillika genom räntornas erläggande. Det kunde t. ex. anses fördelaktigare, att genast låna 30 millioner och med dem bygga 100 mil jernväg, då ifrågavarande 1 1/2 million skulle motsvara ränta och amortissement. Men utom det, att en åtagen beviljning af anförd art icke kan blifva en beskattning för evärdlig tid, så finnes mycket annat, som tillhör fordringarne för dagen, och hvartill pengar behöfves. Vi nämna bland dem större mossuttorkningar och med dessa i förbindelse stående sjöfällningar. Att också jorden befrias från skjutsningsskyldigheten, lärer anses lika billigt som gagneligt. Men statsverket måste då träda i stället. Vidare kräfver folkskolan sitt anslag, och detta icke ringa. Uppenbart är, att äfven lönerna för lärare vid lärdomskolorna måste förhöjas. Det hjälper ej; vill man ändamålet måste man vilja medlen. Och ingen lättare utväg att bereda dem kan väl påhittas, än bränvinets beskattande – med andra ord inskränkning i bränvinskonsumention; icke heller någon mera gagnande, isynnerhet som ändamålet hvarför beskattningen skall användas, kan inskränkas till några vissa allmännyttiga företag.

J. V. S.

30 64 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 9, september 1860

BIDRAG TILL FINLANDS NATURKÄNNEDOM, ETNOGRAFI OCH STATISTIK. H. 7. H:FORS 1860.

Detta sjunde häfte upptages af »Klimatologiska iakttagelser i Finland 1846–1855; I, naturalhistoriska anteckningar» ordnade och sammanställda af Adolf Moberg.

Såsom för de flesta läsare torde vara kunnigt, har Vetenskaps-Societeten genom utdelande af anteckningsformulärer sökt föranleda landsmän i alla delar af landet, att lemna bidrag till kännedomen om vexters blomning, flyttfoglars ankomst och affärd m. m., hvarur slutsatser angående de skilda observationsorternas klimat kunde dragas. I förordet lemnas en korrt historik om framgången af detta bemödande.

De sålunda erhållna anteckningarne äro nu ordnade och i detta häfte offentliggjorda. Med häftet följer en karta, i hvilken landet är indeladt i 13 genom olika klimat och vextlighet skilda distrikter, bildande fem zoner i vester och öster: den första innefattande Åland och kuststräckan vid Finska viken: den andra sträckande sig till en nordlig gräns något bortom 62:dra latitudsgraden: den tredje med sin norra gräns något under 64°: den fjerde vid 67° lat. mötande den femte och nordligaste. Vestra kusten visar öfverhufvud icke något företräde framför landets östra delar. Inom hvarje distrikt äro observationsorterna särskildt utmärkta, och en bifogad förteckning utvisar, hvilka personer som på hvarje ort gjort iakttagelserna samt under huru lång tid de dermed fortfarit.

Nästa häfte är ämnadt att innehålla meteorologiska observationer för samma tidrymd.

BARN-DIETETIK ELLER BARNETS NATURENLIGA VÅRD UNDER DE FÖRSTA LEFNADSÅREN AF ALOIS BEDNAR. ÖFVERSATT AF FERDINAND FLODIN. H:FORS 1860.

Fysiologin och medicinen höra till de vetenskaper, som hvarje dag göra oerhörda framsteg: och det är under sådant förhållande gifvet, att hvad som i går var sannt, i dag är grundfalskt. 10

Äfven denna skrift förvånar med en ny lära: *tandplågor hos barn äro en tom inbillning*. Skulle blott mödrarne kunna öfvertygas, att så förhåller sig, och framförallt skulle de lyckas afvända de febrar, konvulsioner m. m., hvilka vid tandsprickningstiden hos barnen infinna sig – huru många bekymrens stunder vore då icke ur familjerna förvisade.

Hvaraf kommer då allt detta, som man kallar tandplågor? Författaren svarar: af dålig vård, förnämligast af dålig diet för barnen. För mycken, resp. för ofta erbjuden, naturlig och dertill onaturlig, d. v. s. för tidigt meddelad svårsmält föda, detta utgör förnämligast orsaken till alla tidigare barnsjukdomar. 20

Äfven mask hos barn är en annan vanligen inbillad krämpa. Nu äro också skroflerna förut undanstökade. Man bör hoppas, att snart inga andra sjukdomar skola återstå, än sådana som menniskan efter tycke och behag kan förskaffa sig. Sådanne evolutionssjukdomar, af hvilka man förut gjorde så mycket väsen, synas åtminstone komma att höra till mythernas område.

Den tid är också icke långt borta, då man ansåg köttmat vara en för barnen farlig näring. Den skulle befördra Engelska sjukan m. m., emedan den icke understöder benbildningen. Om vi icke mycket misstaga oss, gäller det ännu i det eljest köttätande England, att barnen ända till 4 å 5 års ålder födas nära nog uteslutande med bröd, mjölk och mjölrätter. Numera deremot är ingenting farligare, än den välsignade vällingen. Äfven Förf., ehuru eljest i opposition mot kött dietens förträfflighet, har gifvit en matsedel för barn, hvilka vid saknad tillgång på modersmjölk måste afvänjas i 6:e månaden, och ordinerar redan för den 8:e köttsoppa och vid 16 månaders ålder kalf-¹ och hönskött. 30

Äfven den så kunskapsrika och i vetenskap som i lefverne samvetsgranna E. A. Ingman, om hvars utmärkta afhandling, *Några anmärkningar om de i Finland öfliga sätten att uppföda späda barn*, vi här erinra, hyllade denna lära, att vegetabilisk föda icke lämpar sig för den späda barnaåldern, och har i sagde afhandling äfven framlagt de fysiologiska grunderna för denna åsigt. Men han tillråder för hela första året endast mjölk, ja till och med till 16:e månaden eller den tid, då de första fyra oxeltänderna framkommit. Väl vetande, att det icke är allom gifvet, att mata barnen med färsk köttsoppa, kalfstek, »stekta äpplen» och »semilor», tillstyrker Ingman från denna tidpunkt lättare animaliska födoämnen men äfven väl tillredda vegetabiliska anrättningar. Förunderligt är det också, huru väl bondbarnen trivas, hvilka i de flesta länder äro inskränkta till ganska litet köttmat och hos oss få 40 50

¹ Kalfsteken kommer här till ära, ehuru vi sett den på grund af citerade fysiologers undersökningar uppgifvas såsom vida mera hårdsmält än nötköttet, både det kokta och stekta.

färskt kött, när det slagtas – i November.

Såsom nämnt, är Bednar, ehuru han meddelar ofvannämnda matsedel för barn, hvilka måste tidigare umbära modersmjölken, en vän af den vegetabiliska dieten, hvilken han anser böra hufvudsakligen anlitas, också der råd och lägenhet medgifva större tillgång på animalisk föda. Icke orätt synes han tillskrifva den vegetabiliska dieten äfven ett helsosamt inflytande på sinnelaget. Han förkastar icke köttmaten, men han anser den böra begagnas sparsamare. Allt detta gäller om barn i den »andra perioden», från tre års ålder ungefär. För den 10 tidigaste åldern förkastar äfven han mjölrätter.

Men vi skulle få afskrifva en alltför stor del af boken, om vi här ville göra läsarinorna bekanta med de i densamma yttrade åsikter. Särskildt fästa vi dock ännu uppmärksamheten på, hvad Förf. säger om det modernt vordna hårdandet mot kölden i de spädnare åren. Det synes också vara det mest onaturliga, att då allt i världen, som vexer, begär icke blott ljus utan värme, vilja uppdraga barnen i köld. Oss har det förundrat, att ingen läkare höjt sin röst t. ex. mot de moderna korrta drägterna för flickor. Tills så sker, äro föräldrar vanmäktiga mot 20 modet. Fåfängan gör, att här utan afseende på de olika förhållandena hvarje utländskt mode efterhärmas; och när t. ex. en salongsdame i Paris, som aldrig sätter sin fot annorstädes än på en turkisk matta i sitt rum eller i sin vagn, får det infallet att låta sin klädning släpa, anser sig hvarje qvinna i Helsingfors förbunden att med sin sopa gatan i hvarje väder. Så förhåller sig äfven med sagde korrta flickdrägter. De anses här vid 40 graders köld lika väl på sin plats som vid 4 graders köld i Paris. Man vet, att döttrarnes i de mera bildade samhällsklassen lekamliga skralhet är i tilltagande. Detta har väl många andra orsaker i den förvända lefnadsordning, dem tillåtes följa, och hvilken delvis en lika förvänd undervisningsordning pålägger dem. Men man kan icke 30 gerna betvifla, att icke den för klimatet illa afpassade drägten gör sitt till.

Vi våga icke fälla något omdöme om arbetet i dess helhet. Med nytta skall det utan tvifvel af hvarje öm och tänkande moder läsas. Men öfverraskas bör ingen, om efter några år en dylik rådgifvare träder upp med helt och hållet motsatta åsikter – äfven dessa grundade på de aldram noggrannaste undersökningar. Olycklig är den, som företager sig att uppfostra barn andligen eller lekamligen efter de aldram nyaste teorierna. Den, som för uppfostran har en tradition, hvars tillämpning bevisat sig bära dålig frukt, är dock visst lika illa till. Lycklig den, som från eget 40 föräldrahem ärft en god sed häruti såväl, som i allt annat. För en sådan moder är det en glädje, att se sin praktik af teorin bekräftad; och hon låter sig troligen icke af denna motas in på nya vägar, utbytande det säkra mot det osäkra.

JURIDISKA AFHANDLINGAR OCH UPPSATSER AF ROBERT LAGUS. 3:E H. H:FORS 1860.

Häftet innehåller en uppsats »Om protokoller och Domböcker» och 50 »Ytterligare om Prejudikater», ett svaromål på särskilda anmärkningar vid Förf:s i föregående häfte införda afhandling i sagde ämne.

Uppsatsen »Om protokoller och domböcker» innehåller uppgifter på, hvad som i lag finnes stadgadt angående detta slags dokumenter, allt detta fördeladt under vissa momenter såsom »form», »innehåll», »justering» m. m. På någon kritik öfver stadgandenas lämplighet eller

olämplighet inlåter sig Förf. icke. Det enda af denna beskaffenhet är ett resonnement om behofvet af särskild protokollsförande vid underdomstolarne. Denna fråga är en uppvärmd kål, emedan den för ett par år tillbaka i tidningarne afhandlades, och Förf. icke har något särdeles att derom tillägga. Han anför dåvarande docenten K. F. Lagus' yttrande i frågan, äfvensom Svenska Lagkomiténs motiver för ett förslag till tingsnotariers anställande.

Svenska lagkomitén må härom hafva anført, hvad den behagar. Säkert är, att en protokollist vid sagde domstolar vore behöflig, icke blott för att lindra domarens arbete. Det är för mycket begärdt, att medmenniskors lif, ära och egendom skola vara öfverlemnade åt en individs möjliga falhet, partiskhet, håglöshet eller lättsinne. Vi säga icke, att domarena äro såbeskaffade; men ingen samhällsklass är patenterad mot dåliga karakterer; exempel hafva förekommit äfven på domare med dessa lyten. Och det är gifven sak, att då ett dåligt förhållande står i en tjänstemans behag, utan att detsamma kan kontrolleras, misstankar skola uppstå. Det är derföre äfven i vårt land något alldagligt att höra klagan föras öfver origtigt protokoll vid domstolarne. Men ingen vågar med en klagan offentligen uppträda, emedan beviset är snart sagdt omöjligt att föra, och ansvaret för en sådan klagan vid bristande bevisning är strängt. Vi äro visst öfvertygade derom, att allmogens föreställningar om förhållandet öfverhufvud äro falska. Man har sagt det, och det är utan tvifvel sannt, att bonden både såsom sakegare och vittne anför mycket, som icke till saken hör, och då han icke återfinner allt sitt prat i protokollet, tycker att honom skett orätt. Men detta bevisar icke, att icke äfven sådant, som till saken hör, kan ur protokollet uteslutas, och sålunda den få ett helt annat sken, än hvad med sanna förhållandet öfverensstämmer.

Det förundrar oss, att vi icke funnit det förhållande uppgifvet att härads höfdingen vanligen låter någon af sina skrivvare föra memorialet. Men då denne står i kategorin af hans enskilda tjenare, får man icke förundra sig, om hans närvaro icke ökar parternas tillit. Helt annat vore utan tvifvel förhållandet, om protokollisten vore en oberoende tjänsteman, som skulle underskrifva eller kontrasignera det förda memorialprotokollet – och hvarföre icke äfven det deducerade protokollet. Vi lemna frågan, om hans ifrågasatta rättighet att reservera sig derhän. Endast kändedomen derom, att protokollet haft ett vittne utom domaren, af denne oberoende, skulle ingifva parter en annan mening om dess trovärdighet. I intet land är en sådan kontroll mera påkallad än i Finland, der domaren icke sällan är urstånd att begripligt uttrycka sig på det språk, parten förstår, och der han förer sitt protokoll i ett språk, som för parten är liktydigt med Hebreiska eller Mesopotamiska. Det skulle då också blifva temligen ogörligt att deducera protokollet »ur bläckhornet» i stället för ur memorialet, der ingenting om målet råkar finnas. Om sålunda, under nuvarande förhållanden någonsin skett eller sker – derom torde vederbörande tingssviter kunna upplysa.

I repliken mot dem, som offentligen yttrat sig rörande den af Förf. väckta frågan om prejudikaters betydelse, förfar Förf. med ett högst malplaceradt öfvermod. Vi skulle för vår del anse, att Förf. kunde vara rätt tacksam mot dem, som bevisa sig hafva tagit närmare kändedom om hans opera. Det kan endast lända dessa och Förf. till fördel, att de underkastas någon offentlig granskning – om de eljest förtjena den. Följden af ett sådant bemötande som Förf:s måste blifva det, att ingen om dem vidare talar ett ord, då de säkrare komma att med så mycket

annat temligen obesedda vandra till hökarbodarne.

Vi hafva länge försummat anmäla ett arbete, som delvis hör den större allmänheten till, nemligen:

LÄROBOK I FRANSKA SPRÅKET, UTARBETAD AF CARL VON SCHOULTZ I TVÅ DELAR, AF HVILKA DEN SENARE UTKOMMIT DETTA ÅR.

10 Ehuru i hufvudsak en öfversättning af den bekanta Robertsons kurs för språkets praktiska inhemtande, är skriften ett verk af stor möda både genom sin volym och sin form, hvilken senare måste göra äfven korrekturläsningen högst svår och mödosam.

En recension öfver första delen har stått att läsa i tidningen Wiborg. Man finner deraf, att originalet icke såsom språklära utmärker sig genom säkra och klara definitioner och reglor. Recensenten har åtminstone anført exempel på mindre lyckade sådane. Men derpå ligger i en praktisk kurs, som under lärares ständiga ledning skall genomgå, icke så mycken vikt. Originalen är skrifvet på Engelska för Engelsmän. Hr von Schoultz har alltså haft åliggandet att göra kursen tillämplig för Svenskar. I denna del uppvisar sagde recension ett och annat misstag, ursäktligt nog vid en första upplaga i ett arbete af mera än 50 tryckta ark.

Den större allmänheten tillhör arbetet, emedan det i anseende till kursens omfång icke kan i skolorna begagnas, äfven om metoden eljest vore för skolundervisningen lämplig. Men för den, som redan eger någon grammatikalisk underbyggnad och vill lära sig Franska språkets användande i tal och skrift, är kursen under en kunnig lärares ledning, såsom erfarenheten bevisat, för ändamålet tjenlig och tillräcklig.

30 Arbetet säljes till följd af ett publikt understöd för tryckningen till det låga priset af 2 rubel 70 kop.

KARTA ÖFVER STORFURSTENDÖMET FINLAND UTGIFVEN ÅR 1860 AF ÖFVERSTE GEORG ALFTHAN.

Denna är utan tvifvel den vackraste karta öfver Finland, som hittills blifvit utgifven. Det förstås, att kopparsticket måste ega sina gifna företräden framför stentrycket, en större precision och klarhet i alla linjer, och i detta hänseende bibehåller den Ekelundska kartan sitt företräde, likasom den också, hvad ritningen angår, i namnens skrifning är öfverträffad. Men förnämligast derigenom, att alla vatten äro i färgtryck, blåa, vinner här ifrågavarande karta en klarhet och tydlighet, som i den Ekelundska kan åstadkommas endast derigenom, att sjöarne med pensel koloreras. En annan sak, hvarigenom denna karta utmärker sig framför alla sina föregångare, är teckningen af bergen och landthöjderna, hvilken lærer vara lånad från landtmäterikontorets nyaste kartarbeten. Bergens teckning är tryckt i brun färg. Man skulle kanske önskat sig, att såväl denna som vattendragens blåa färg varit en smula mörkare. Men detta har visst sin svårighet, emedan åter på en mörkare botten namnen blifva otydligare. Öfverflödigt är gästgifveriernas upptagande, hvarigenom kartan blifvit belastad med flera hundra namn och dess tydlighet minskad.

50

J. V. S.